

DE NATIONALE HERDENKINGSTOCHT

PRESENTEERT

ANNE FRANK
EEN GEZICHT UIT MILJOENEN

Joodse Omroep

DE NATIONALE HERDENKINGSTOCHT

PRESENTEERT

ANNE FRANK

EEN GEZICHT UIT MILJOENEN

OMSCHRIJVING

De Nationale Herdenkingstocht is een jaarlijks terugkerende traditie waarin Nederland zich na de Nationale Dodenherdenking massaal verenigt tegen antisemitisme, rassenhaat en onverdraagzaamheid, met ieder jaar een ander vervolgingsslachtoffer dat hierin centraal staat. De tocht vormt het podium voor de muzikale en filmische (her)vertelling van een indringend verhaal van een vervolgingsslachtoffer uit de periode 40-45 dat we niet mogen vergeten. Als eerste in 2015 is dat de aangrijpende geschiedenis van Anne Frank, het beroemde Joodse meisje, geboren in Frankfurt, dat als gevolg van fanatieke rassenwaan de dood vond in het concentratiekamp Bergen-Belsen. De tocht en de 'live speelfilm' komen in deze eerste editie samen bij het Anne Frank Huis aan de Amsterdamse Prinsengracht.

De Nationale Herdenkingstocht wordt volledig ondersteund door het Nederlands Auschwitz Comité, het Centraal Joods Overleg en burgemeester en wethouders van de stad Amsterdam.

MOTIVATIE

De ontwikkelingen in Europa geven vrijwel dagelijks de noodzaak aan dat we de lessen van onze geschiedenis levend en nabij houden. Uit recente cijfers (mei 2014) van de Amerikaanse Anti-Defamation League (ADL) blijkt dat 37 procent van de Fransen antisemitische denkbbeelden, koestert. Ook België (27 procent) staat met stip genoemd. En ook al blijft Nederland in de cijfers nog achter, de gesignaleerde 5 procent laat zich vertalen naar een kleine miljoen personen met antisemitische opvattingen.

Bovendien blijkt het voor sommige middelbare scholen in de praktijk steeds moeilijker te worden om lessen over het antisemitisme en de gevolgen hiervan te realiseren. Met de jaarlijkse Nationale Herdenkingstocht en de geïntegreerde vertelling van een indringend en persoonlijk verhaal van een vervolgte, plaatsen we de lessen uit het verleden midden in onze wereld. In een hedendaagse vorm die is toegesneden op een brede en ook jonge doelgroep.

CONCEPT

In 2015 gaat de Nationale Dodenherdenking in een bijzondere, indringende vorm verder. Na het 20 uur televisiejournaal via de nationale zender Nederland 1 begint in Amsterdam een nieuwe, jaarlijkse traditie: de Nationale Herdenkingstocht. Hierin kan iedere Nederlander meelopen om vervolgingsslachtoffers uit 40-45 te herdenken, maar bovendien om zo kleur te bekennen tegen antisemitisme, rassenhaat en onverdraagzaamheid in het heden. In deze tocht komt Nederland samen in beweging. Alle leeftijden, culturen en sociale achtergronden verenigen zich in een collectieve fakkeltocht. Met duizenden fakkels die op symbolische wijze de waakzaamheid wakker houden.

Tijdens de Nationale Herdenkingstocht wordt live een muzikale speelfilm weergegeven die het indringende verhaal toont van een Joods oorlogsslachtoffer. Voor Amsterdam is dat de wereldberoemde, persoonlijke geschiedenis van Anne Frank. Haar verhaal wordt na de Nationale Dodenherdenking live gespeeld op de authentieke locaties waar het verhaal zich 75 jaar geleden voltrok. De rollen van Anne, haar vader Otto, zus Margot maar ook helpster Miep Gies worden vertolkt door bekende

Genre
live culturele
ceremonie

Lengte
90 minuten

Doelgroep
10-49 jaar,
bezoekers stad
Amsterdam,
kijkers Publieke Omroep
Nederland 1
en luisteraars
Publieke Omroep Radio 2

Uitzending
4 mei 2015
(herdenkingsjaar
75 jaar sinds inval
nazi-Duitsland)

acteurs. Zij spelen de iconische scènes uit het dagboek live op locatie en zingen bekende Nederlandstalige nummers die binnen deze context ineens een nieuwe en schrijnende lading krijgen. Hierbij worden zij begeleid door een groot filharmonisch orkest dat de live soundtrack van de live speelfilm verzorgt.

Tijdens de uitzending wordt regelmatig geschakeld tussen deze speelfilm en de Nationale Herdenkingstocht. Bij deze tocht bevindt zich de verteller die de iconische scènes uit het verhaal van Anne Frank verbindt. Op vaste momenten spreekt hij met deelnemers aan de herdenkingstocht over hun motivaties om mee te lopen.

De Nationale Herdenkingstocht trekt tijdens de uitzending richting het Anne Frank Huis. Hier komen de speelfilm en de tocht samen voor de dramatische afloop van het wereldberoemde levensverhaal van een meisje dat het symbool werd van de Jodenvervolging en een gezin dat uiteengereten wordt door de extreme gevolgen van intolerantie.

Het einde van de Nationale Herdenkingstocht is het begin van een nationaal statement dat in de weken erna nog zal worden gecontinueerd. Een statement waarin Nederland zich verbindt met een voornemen. De verteller, en de duizenden deelnemers, nemen hiertoe het voortouw door, individueel maar samen, hun op zichzelf simpele maar daardoor des te krachtiger verbintenis uit te spreken: "Ik kijk niet naar het verschil maar zoek de overeenkomst." Kijkers kunnen dit virtueel doen via de app van de Herdenkingstocht. Via dezelfde app worden in de weken erna bijzondere ervaringen gedeeld die voortkomen uit deze elementaire (nieuwe) levenshouding.

JAARLIJKSE NATIONALE CEREMONIE

De Nationale Herdenkingstocht wordt vanaf 2015 jaarlijks gehouden in wisselende steden door heel Nederland, met een jaarlijks wisselende vertelling waarin wordt ingezoomd op een van de vele vervolgingsslachtoffers die in de periode 1940-1945 te betreuren waren. Dit jaar is dat het verhaal van Anne Frank. Volgend jaar kan bijvoorbeeld worden ingezoomd op de 16-jarige Jonas Silberstein uit Rotterdam, het jaar daarop staat Fransje Weisz uit Kerkrade centraal; jonge Nederlanders die doelbewust om hun afkomst werden omgebracht en via de Nationale Herdenkingstocht aan de anonimiteit en de vergetelheid worden ontrukkt.

De herdenkingstocht is vrij toegankelijk voor iedereen. Kijkers kunnen de ceremonie volgen viap Nederland 1 en virtueel meelopen via een applicatie voor het zogeheten *tweede scherm*. Zo kan heel Nederland zich verenigen, kleur bekennen en in beweging komen.

CROSS MEDIA

De Nationale Herdenkingstocht en *Anne Frank, een gezicht uit miljoenen*, als eerste aflevering in deze serie met een jaarlijkse frequentie, verenigt, naast uitzending op televisie en radio, verschillende crossmediale vormen.

De Nationale Herdenkingstocht

Voor deelneming aan de Nationale Herdenkingstocht kunnen alle geïnteresseerden zich inschrijven. Uit de inzendingen worden 1000 plaatsen geloot.

Second screen

Kijkers kunnen tijdens de uitzending virtueel meelopen met de NHT. Daarvoor downloaden ze een app op hun tweede scherm die tijdens de tocht live toont hoe de fakels door de straten van Amsterdam richting het Anne Frank Huis trekken.

De NHT App

Aan het einde van de televisie-uitzending maken de deelnemers van de NHT en de acteurs van *Anne Frank, een gezicht uit miljoenen* een statement door samen uit te spreken: "Ik kijk niet naar het verschil maar zoek de overeenkomst." Via de NHT app kan heel Nederland zich verbinden met dit statement door hun 'verbintenis' in te spreken en te delen. Ook in de tijd erna blijft de app actief door dagelijks een

inspirerende ervaring van een Nederlander te delen die ontstond als gevolg van zijn of haar nieuwe houding ten opzichte van anderen.

Twitter en Facebook

Gedurende de voorbereidingen en de live uitzending worden via Twitter en Facebook enerzijds updates gestuurd naar volgers, anderzijds inspirerende gedachtes en woorden rond de herdenking gepost. Ook kunnen kijkers hier reageren op de uitzending.

DVD en lespakketten

Het project, en met name de live speelfilm, kan jaarlijks worden gebruikt voor lespakketten rond antisemitisme en discriminatie, het wij-zij-denken, haatzaaien en hoe deze processen te doorbreken. Dit lespakket bouwt op naar een deelname van de leerlingen aan de nieuwe Nationale Herdenkingstocht. De educatieve rechten van deze lespakketten worden kosteloos ter beschikking gesteld.

CAST

De hoofdpersonen uit het eerste vervolgingsverhaal, *Anne Frank, een gezicht uit miljoenen*, worden gespeeld door bekende Nederlandse acteurs van wie het Nederlandse publiek vaak niet weet dat ze ook nog eens goed kunnen zingen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan:

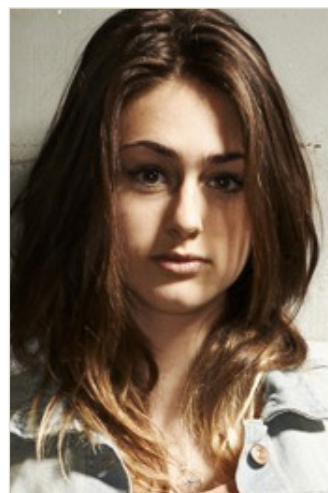
De verteller | Jeroen Krabbé

Anne Frank | Bente Fokkens, Vajen van den Bosch (*The Voice Kids*)

Otto Frank | Stef Bos, Peter Blok, Jim de Groot

Edith Frank | Hadewych Minis, Ricky Koole, Marjolein Keuning

Miep Gies | Carice van Houten, Loes Haverkort, Noortje Herlaar

DE LINE-UP

NB: Enkel de live filmscènes (met hun liedjes) zijn genummerd.

- **DE HOLLANDSCHE SCHOUWBURG** - Vanuit Amsterdam, waar de Dodenherdenking net heeft plaatsgevonden, opent de verteller (Jeroen Krabbé) op ingetogen wijze 'De Nationale Herdenkingstocht'. Achter hem staan duizenden deelnemers die er hun rode LED-fakkels ontsteken. Mannen en vrouwen van alle leeftijden, en van alle culturen. Ze staan voor de Hollandsche Schouwburg, de deportatieplaats van waaruit zoveel Joodse Amsterdammers gedeporteerd werden naar Duitse concentratiekampen en daar vermoord werden. Meer dan alle bewoners van plaatsen als Venlo, Delft, Deventer of Alkmaar.

De verteller legt uit dat de Dodenherdenking vanavond in een bijzondere, indringende vorm doorgaat: Met de Nationale Herdenkingstocht waarbinnen we een aangrijpend oorlogsverhaal vertellen dat wereldwijd bekend is. De Nationale Herdenkingstocht is een nationaal symbool waaraan iedere Nederlander mee kan doen om op 4 mei samen kleur te bekennen tegen rassenhaat en onverdraagzaamheid.

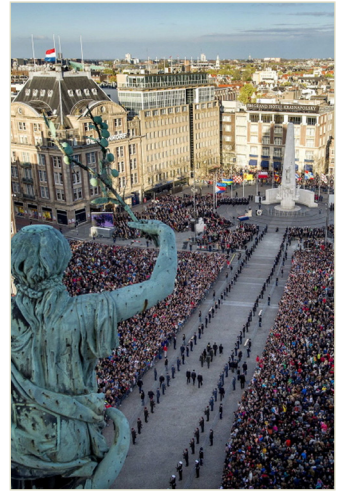
Iedereen kan zich aansluiten bij deze tocht. Virtueel via de NHT app, maar ook door fysiek mee te lopen. En dat hebben al velen gedaan want de verteller hoort in de duizenden deelnemers tongvallen van het hoge Noorden tot het Zuidelijkste puntje en uit de vele culturen die Nederland zo kleurrijk maken. De verteller geeft aan dat onder de deelnemers zich ook overlevenden van de Holocaust en de zigeunervervolging bevinden en/of hun (klein)kinderen. Hij zal hen, en andere deelnemers, vanavond spreken. Over waarom zij meelopen. En over de thematieken die naar boven komen in het oorlogsverhaal dat vanavond verteld wordt.

Want tijdens de Nationale Herdenkingstocht wordt live een oorlogsverhaal gespeeld dat wereldwijd bekend is. Een verhaal dat de zes miljoen voornamelijk Joodse slachtoffers van de sjoa een gezicht gaf. Het gezicht van een 13-jarig Joods meisje dat opgroeit in een tijd van rassenhaat. En die tijdens haar jaren van onderduiken haar gevoelens en gedachten toevertrouwt aan een dagboek. Anne Frank.

Haar aangrijpende verhaal wordt live gespeeld en gezongen in de straten en huizen waar het zich toen, 75 jaar geleden, afspeelde. De acteurs worden daarbij begeleid door een groot filharmonisch orkest dat zich pal voor het Anne Frank Huis bevindt. Zij verzorgen de live soundtrack bij deze live speelfilm.

- **PRINSENGRACHT** – Op een ponton in de Prinsengracht, pal voor het Anne Frank Huis, zit een groot filharmonisch orkest. De violist zet de eerste tonen in. (Het orkest begeleidt alle nummers live tijdens de uitzending. De live 'soundtrack' van de live speelfilm.)
- **DE HOLLANDSCHE SCHOUWBURG** – De verteller legt uit dat we tijdens de live vertelling van het verhaal van Anne Frank regelmatig live zullen overschakelen naar de Nationale Herdenkingstocht. Deze vertrekt nu, vanaf de Hollandsche Schouwburg, richting het Anne Frank Huis. Naar de plek waar het leven van Anne Frank en haar familie 70 jaar geleden een gruwelijke wending nam, en waar we vanavond de vertelling zullen eindigen.

De verteller introduceert het verhaal van Anne Frank. Haar levensverhaal begint in Frankfurt, de woonplaats van de familie Frank. Anne wordt geboren vlak voor de dramatische Beurskrach in New York. De krach trekt ook Duitsland mee in de economische misère. Veel Duitsers raken hun werk kwijt en voelen zich bedrogen door de machthebbers. Het is koren op de molen van Adolf Hitler. Hij speelt in op de gevoelens van onzekerheid. En wijst de Joden aan als oorzaak voor alle ellende waar de Duitsers mee kampen. Hitlers volgers nemen het klakkeloos aan. Want door de Joden als de oorzaak van al hun leed te zien, lijken hun problemen ineens oplosbaar. De illusie groeit dat als de Joden weg zijn, ook alle problemen verdwijnen. De familie Frank vlucht voor de nazi's en vlucht naar Nederland. Aan het Merwedeplein 37 in Amsterdam voelen ze zich aanvankelijk weer veilig en vrij. Zo ook Anne. Een

heel gewoon meisje van dertien dat vaak de grapjas uithangt, veel vriendinnen heeft en mijmert over de liefde. Want wanneer we haar ontmoeten, lijkt de oorlog en de grote wereld nog ver weg.

1. MERWEDEPLEIN 37 – Een meisje in pyjama en op grote pantoffels, Anne Frank, sluipt de buitentrapp van het huis aan het Merwedeplein af. Ze hinkelt over het trottoir, loopt dan terug naar de trap en gaat er zuchtend zitten. Een politieagent die langskomt vraagt wat er mis is. Het zijn de zenuwen voor haar verjaardag. Ze mag haar ouders pas over een uur wakker maken maar de kadootjestafel ligt zo vol dat ze het niet houdt. Als haar moeder boos naar beneden roept dat Anne direct naar binnen moet komen, vouwt de agent van een bekeuring een vlinder en geeft haar die kado. Fijne verjaardag. Anne kijkt de agent glimlachend na. Ze zingt 'Ik heb het leven lief' van Toon Hermans.

Ik heb het leven lief, de mensen en de dieren / De zeeën en rivieren, ik heb het leven lief / Ik heb het leven lief, de bergen en de dalen / De warme zonnestrallen, ik heb het leven lief / De trieste ochtendkrant, ze zal mij niet benauwen / Ik blijf van het leven houden, tot aan de laatste dag.

(<http://www.youtube.com/watch?v=L-tAkHrvK2g>)

Tijdens het zingen van het nummer loopt Anne het huis in, waar haar vader Otto, moeder Edith en zus Margot serpentine over haar gooien. Anne pakt een paar cadeautjes uit en komt dan bij het cadeau waar ze stil van wordt: een rood geruit dagboek.

- NATIONALE HERDENKINGSTOCHT – De verteller (Jeroen Krabbé) staat voor de herdenkingstocht die door Amsterdam trekt en vertelt dat nazi-Duitsland in de nacht van 9 op 10 november 1938 zijn ware gezicht toont. De nazi's organiseren een golf van geweld tegen de joden in Duitsland. Kristallnacht...

2. MERWEDEPLEIN 37 – In het donkere huis aan het Merwedeplein schiet een lamp in een kamer aan.

Anne, in pyjama, komt haar slaapkamer uit en ziet door de kier van een deur haar bezorgde ouders, ook in nachtkleding. Haar vader zit zwijgend aan de telefoon terwijl haar moeder zachtjes naar de radio luistert. 'Meer dan honderd joden zijn vermoord, honderden synagogen gaan in vlammen op, duizenden joodse winkels worden verwoest en tienduizenden joodse mannen zijn opgepakt en in concentratiekampen en gevangenis opgesloten.' Anne is verbijsterd. Otto komt van de telefoon. Hij krijgt geen contact met hun vrienden in Duitsland. Anne opent de deur en vraagt wat er in Duitsland aan de hand is. Waarom keren mensen zich tegen de joden? Die hebben hen toch niks misdaan? Otto antwoordt dat mensen kennelijk de neiging hebben de oorzaak van hun problemen niet bij zichzelf maar bij een ander te zoeken. Anne vraagt zich af waarom mensen altijd kijken naar waarin ze van elkaar verschillen, en niet zoeken naar de overeenkomsten. Otto zet zijn eigen zorgen opzij, neemt haar bij zich en tracht haar op te beuren. Hij pakt haar fotoboek en slaat deze open. Terwijl we in de foto's Anne zien groeien van baby tot nu, zingt Otto 'Anne' van Herman van Veen.

Anne, de wereld is niet mooi / maar jij kan haar een beetje mooier kleuren / Anne, je hebt nog heel wat voor de boeg, / maak je geen zorgen, daarvoor is het nog te vroeg, veel te vroeg. (<http://www.youtube.com/watch?v=Rp6VSqgZC0Q>)

- NATIONALE HERDENKINGSTOCHT – Jeroen Krabbé staat bij de herdenkingstocht en vertelt: De familie Frank staat bekend om zijn gastvrijheid. Iedere zaterdagmiddag geven ze open huis met koffie en gebak voor vrienden, werknemers en gevluchte Duitse joden. Het is hier dat een aantal onbekenden elkaar ontmoeten, nog zonder te kunnen weten dat hun levens onlosmakelijk met elkaar verbonden gaan raken. Tot in hun laatste uren. ...De familie Frank, de familie van Pels, die ook gevlucht zijn uit Duitsland, en Miep Gies. Ze voelen de nazi-dreiging dichterbij komen maar proberen hun levens in het neutrale Nederland te blijven leiden. Zo ook op 1 september 1939...

3. MERWEDEPLEIN 37 – Anne en Margot doen de voordeur open voor Miep Gies die ze enthousiast onthalen en mee naar binnen tronen. Waar Otto haar voorstelt aan Herman van Pels en zijn familie, die bij hen komt werken. (ook aanwezig: de latere helpers Johannes Kleiman, Victor Kugler en Bep Voskuijl). Plotseling roept

Edith om stilte. Ze draait het volume van de radio harder waardoor we een nieuwsthem horen die vertelt dat Duitsland Polen is binnengevallen. Waardoor Engeland en Frankrijk Hitler de oorlog hebben verklaard. Alle aanwezigen zijn geschokt. Anne drukt zich tegen haar vader aan. Margot vreest voor de neutraliteit van Nederland maar Miep denkt dat Duitsland de neutraliteit van Nederland zal respecteren. Ze zingt '15 Miljoen Mensen' van Fluitsma en van Tijn. Even later gevolgd door alle aanwezigen. *15 Miljoen mensen / Op dat hele kleine stukje aarde / Die schrijf je niet de wetten voor / Die laat je in hun waarde / 15 Miljoen mensen / Op dat hele kleine stukje aarde / Die moeten niet 't keurslijf in / Die laat je in hun waarde.* (<http://www.youtube.com/watch?v=S6wQBFeP4X0>)

- **NATIONALE HERDENKINGSTOCHT** – Jeroen Krabbe, te midden van de tocht, vertelt: Inmiddels blijft de opkomst van extreemrechts niet beperkt tot Duitsland. Ook in Nederland verenigen extreemrechtsen zich in de Nationaal Socialistische Beweging; de NSB. In de gemeenteraadsverkiezingen doet de NSB in 1939 in Amsterdam voor het eerst mee en behaalt drie zetels.

4. **DRUKKE ZIJSTRAAT MERWEDEPLEIN 37** – Anne en Margot komen hun huis uit rennen. Ze roepen welke smaak ijs ze gaan nemen. Als ze de hoek omslaan stuiten ze op een groep NSB-ers die pamfletten uitdeelt. Ook Anne krijgt een pamflet in haar handen gedrukt met de afbeelding van de nazi-vlag. De zussen willen onmiddellijk terug naar huis. Maar dan ziet Anne de vriendelijke politieagent uit scene 1. Ze wil naar hem toelopen als de agent zich ineens bij de NSB-ers voegt en een NSB-band om zijn arm doet. Hij neemt pamfletten aan en begint deze uit te delen. Anne is verward over wat er gebeurt. Ze zingt naar Margot 'Mag ik dan bij jou' van Claudia de Breij.

Als de oorlog komt, En als ik dan moet schuilen, Mag ik dan bij jou? / Als er een clubje komt, Waar ik niet bij wil horen, Mag ik dan bij jou? / Als er een regel komt, Waar ik niet aan voldoen kan, Mag ik dan bij jou? / En als ik iets moet zijn, Wat ik nooit geweest ben, Mag ik dan bij jou? / Mag ik dan bij jou schuilen, Als het nergens anders kan? (<http://www.youtube.com/watch?v=Gu6Uge1wSLQ>)

- **NATIONALE HERDENKINGSTOCHT** – De verteller trekt met de vele deelnemers van de herdenkingstocht met rode LED-fakkels door de stad. Hij richt zich tot enkelen van hen. Wat is hun reden om vandaag mee te lopen? Zo spreekt hij met een Joods gezin dat foto's draagt van familieleden die zijn omgebracht tijdens de sjoa. Ook spreekt hij een moslima over waarom zij meeloopt. Waarna hij zich tot de kijker richt en de volgende scene introduceert. Hij geeft aan dat de familie Frank vreest voor de neutraliteit van Nederland. Het blijkt terecht. Want ondanks afspraken wordt Nederland binnengevallen en breekt ook hier de oorlog uit. Het Nederlandse volk is verbijsterd. Op de achtergrond, langs de herdenkingstocht, fietst Miep Gies.

5A. **GRACHT** – Miep fietst een zijstraat in als ze moet stoppen voor een groep Duitse soldaten die er marcheren. Miep Gies ziet met verbijstering hoe verschillende Nederlanders (figuranten) de Hitlergroet naar hen doen. Anderen dragen stoffen banden om hun bovenarm met het logo van de NSB. Miep zingt 'Is dit nu later?' van Stef Bos.

We speelden ooit verstoppertje / in de pauze op het plein / we hadden grote dromen / want we waren toen nog klein / de ene werd een voetballer / de ander werd een held / we geloofden in de toekomst / want de meester had verteld / jullie kunnen alles worden ... / is dit nu later? / is dit nu later als je groot bent? (<http://www.youtube.com/watch?v=ugZUtCVklaU>)

Terwijl de muziek doorspeelt op het ponton zien we drie scènes voorbij komen die tonen hoe de Duitsers stapsgewijs regels invoeren die de Joden isoleren:

5B. BIOSCOOP - We zien de familie Frank samen naar de bioscoop gaan. Maar bij de ingang worden ze gewezen op een bordje 'Verboden voor Joden'. Otto wordt kwaad maar wil zijn woede niet uiten waar zijn dochters bij staan. Hij zegt hen dat er niets leuks draait. Zijn dochters hebben het bordje ook gezien maar gaan er niet tegen in.

5C. PARK - De familie van Pels komt met een ijsje het park in lopen en wil op een bankje gaan zitten met een bordje 'Verboden voor Joden'. Een blonde man met gezin stuurt ze weg. Als mevrouw van Pels een mond tegen hem op zet, vraagt deze dreigend of hij de Grüne Polizei erbij moet halen. Meneer van Pels trekt zijn geschrokken vrouw weg.

5D. GRACHT - De Duitsers zijn voorbij gemarcheerd. Miep wil verder fietsen als achter haar twee vrouwen langslopen die de hond uitlaten. De vrouwen vragen zich hardop af of het nog wel veilig is met al die Joden hier. Klopt het dat Joden geslepen tanden hebben en mensen in de nek bijten? Miep is verbijsterd. Waar halen ze die onzin vandaan? "Van horen zeggen..." Miep zingt het laatste couplet van 'Is dit nu later?'.

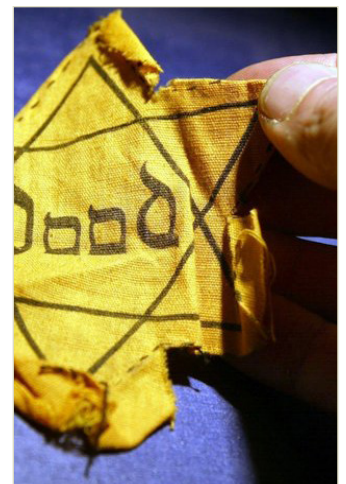
Is dit nu later? / Ik snap geen donder van het leven / Ik weet nog steeds niet wie ik ben / Is dit nu later?

- NATIONALE HERDENKINGSTOCHT - De verteller legt uit dat de maatregelen tegen Joden steeds groter en onmenselijker worden. Zo mogen Joden geen bloeddonor meer zijn, mogen Joden geen radio's bezitten, wordt het Joden verboden om vervoersmiddelen te besturen of om, als Jood, met een niet-jood te trouwen. En als ultieme vernedering en teken van uitsluiting worden op 3 mei 1942 alle joden, ouder dan zes jaar, verplicht een gele ster met het woord 'Jood' zichtbaar op hun kleding te dragen.

6. MERWEDEPLEIN 37 - Otto Frank komt aanfietsen en zet zijn fiets tegen de gevel van zijn huis. Onder zijn arm heeft hij een pakketje waar hij zich geen raad mee weet. Hij gooit het pakketje in een woede-uitbarsting in de struiken. Dan bedenkt hij zich, vist het pakketje toch maar weer uit de struiken en gaat er mee naar binnen.

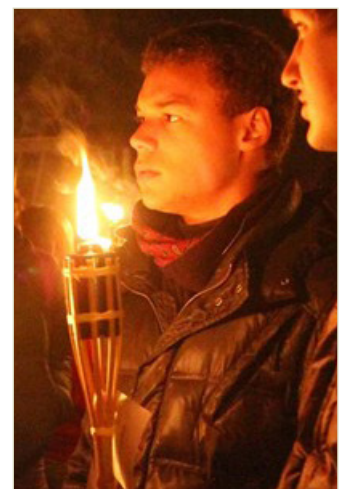
Anne, Margot en Edith zien gelijk aan hem dat er iets mis is. "Wat?" Otto opent het pakketje in aanwezigheid van zijn vrouw en kinderen. Er zitten vier Jodensterren in. Iedereen verstijfd. Margot weigert de ster op te doen. Anne weigert ook want de ster zou haar laatste beetje eigenwaarde ontnemen. Otto zegt dat de ster niets aan hun schoonheid verandert. Zijn meiden zijn goed zoals ze zijn. Het is de buitenwereld die gek geworden is. Maar als ze het gele ding niet dragen en gepakt worden, ze direct worden gearresteerd. En afgevoerd. Otto speldt zijn familie de Jodenster op maar zingt daarbij een nummer van verzet, dat al snel opgepikt wordt door zijn dochters en vrouw: 'Er komen andere tijden' van Boudewijn de Groot. Tijdens het nummer loopt de familie naar buiten met de sterren op hun jas. Ze worden door omstanders bekeken, maar zingen door.

Kom, mensen, en luister en hou nu je bek / Het water dat komt jullie al tot je nek / En geef toe dat je nat bent, doorweekt tot je hemd / Probeer het maar niet te vermijden / En wie niet wil verzuipen is wijs als ie zwemt / Want er komen andere tijden. (<http://www.youtube.com/watch?v=pqeS4UTFUks>)

- NATIONALE HERDENKINGSTOCHT - De verteller richt zich tot een aantal deelnemers van de Nationale Herdenkingstocht. Hij spreekt met enkelen van hen over of ze het groepjesgevoel, van 'wij tegen zij', herkennen uit hun eigen leven. Zo spreekt hij met een moslima en een jongen die jarenlang bij een racistische groep aangesloten was maar nu inziet hoe hij geleid werd door angst zelf een buitenbeentje te worden.

De verteller richt zich hierna tot de kijker en vervolgt het verhaal van Anne Frank. Hij vertelt dat in de verschrikkingen van de oorlog, en onder alle antisemitische

druk en regels, de familie Frank probeert hun leven te blijven leven. Maar in twee jaar tijd is Nederland veranderd van een veilige haven tot een levensbedreigende gevangenis.

7. MERWEDEBUURT / MERWEDEPLEIN 37 – Anne loopt schichtig over straat. Ze focust zich op haar boodschappenlijstje die ze hardop leest, terwijl ze de omgeving goed in de gaten houdt.

Intussen begint op het ponton in de Prinsengracht, bij het orkest een soliste te zingen (Israëlitische zangeres Ofra Haza). Terwijl Anne schichtig over straat loopt, klinkt de solistes indringende lied 'Yerushalayim Shel Zahav', dat doorloopt over de volgende scene. (<http://www.youtube.com/watch?v=IRijGRZmqvI>)

Anne loopt een straat in waar ze ziet hoe een groep SS-ers schreeuwt tegen een oudere Joodse man. Ze duwen de man, die uiteindelijk op de grond valt. Omstanders kijken ernaar maar doen niks. Anne is verbijsterd. Ze vraagt iemand om in te grijpen, maar deze persoon snelt weg. De Jood wordt hard geschopt en levenloos achtergelaten. De SS-ers vervolgen lachend hun weg. Anne herkent nu de politieagent uit scene 1 onder hen. Hij ziet Anne en zwaait. "Hey, verjaardagsmeisje!" Als hij dichterbij komt, ziet hij Anne's Jodenster. Onmiddellijk verandert zijn houding. "Nog zo'n kakkerlak..." Anne staat aan de grond genageld. Als de andere SS-ers erbij komen, rent Anne weg. De SS-ers lachen. Anne rent, en rent, tot ze bij het Merwedeplein aankomt en naar binnen gaat. Daar treft ze haar familie in paniek. Margot heeft een oproep ontvangen zich in Duitsland te melden in een werkkamp.

- NATIONALE HERDENKINGSTOCHT – De verteller legt uit dat, nu Margot is opgeroepen zich in Duitsland te melden in een werkkamp, Otto Frank weet dat ze ook in Nederland niet meer veilig zijn. Een plan dat de ouders van Anne Frank in de voorgaande weken in het geheim hebben voorbereid, wordt een week vervroegd. Ze gaan onderduiken.

8A. MERWEDEPLEIN 37 - Miep komt gehaast aanfietsen bij het huis van de familie Frank. Ze snelt de trappen op en wordt daar opgewacht door Otto. Op de gang legt hij haar uit dat zijn gezin ook in Nederland niet meer veilig is. Hij is van plan onder te duiken met zijn familie in de lege kamers achter het kantoor. Ook de familie van zijn werknemer van Pels zal er zich schuilhouden. De schuilplaats hebben ze al gebouwd. Maar Otto zoekt iemand die de verzorging op zich wil nemen. Hij vraagt of Miep dit wil doen. Miep antwoordt met een simpel 'Natuurlijk'. Met haar loopt Otto het huis in waar Edith en Margot bezig zijn zoveel mogelijk kleding aan te trekken. Hun tassen staan al klaar. Otto zingt 'Harder dan ik hebben kan' van Bløf.

Ook Anne zingt mee terwijl ze haar koffertje inpakt. Tussen haar spullen vindt ze de gevouwen vlinder die ze van de politieagent kreeg.

Ze zeggen dat het went / Ik heb het geprobeerd / Maar hoe ik het ook wend of keer / M'n huis beschermt niet meer / Het regent harder dan ik hebben kan / Harder dan ik drinken kan / Het regent harder dan de grond aankan / Harder dan ik hebben kan. (<http://www.youtube.com/watch?v=1Wa9GLu3JOY>)

Tijdens het nummer vertrekken Margot en Miep per fiets. We zien Otto, Edith en Anne hun huis aan het Merwedeplein 's avonds met zwaar gemoed verlaten. De drie lopen gehaast door de stad. Ze schrikken van ieder geluid of lichtschijnsel.

- NATIONALE HERDENKINGSTOCHT - Waar bevindt de herdenkingstocht zich inmiddels? We zien beelden uit de lucht van de lange sliert van mensen met fakkels die zich door Amsterdam begeven. De verteller vertelt waar ze nu lopen en spreekt met enkele oudere deelnemers die destijds ook onder moesten duiken. Hoe is het om huis en haard achter te laten? Hoe het is om onder te moeten duiken?

Daarna vertelt de verteller dat de familie Frank inmiddels op de plek is gearriveerd waar ze voor het laatst samen zullen zijn. Prinsengracht 263.

8B. PRINSENGRACHT 263 - Het orkest speelt ingetogen en dreigend op het ponton. We zien nu Anne Frank en haar ouders aan komen lopen op de Prinsengracht. Met angst opgemerkt te worden, gaan Anne en haar ouders live het Anne Frank Huis binnen. Boven aan de trap wacht Margot ze op. Ze vallen elkaar in de armen. Op de laatste klanken van 'Harder dan ik hebben kan' lopen ze samen de trap op die naar het Achterhuis leidt. Miep sluit de schuilplaats achter hen door de boekenkast voor de toegang te draaien. Deze valt op zijn plek met een zachte klik.

9. HET ACHTERHUIS - Na de aankomst in het Achterhuis probeert moeder Frank haar gezin gerust te stellen dat ze veilig zijn en zingt ze 'Avond' van Boudewijn de Groot.

Nu hoef je nooit je jas meer aan te trekken / en te hopen dat je licht het doet. / laat buiten de stormwind nu maar razen in het donker / want binnen is het warm en licht en goed / hand in hand naar buiten kijkend waar de regen valt / ik zie het vuur van hoop en twijfel in je ogen / en ik ken je diepste angst / Want je kunt niets zeker weten en alles gaat voorbij / Maar ik geloof, ik geloof, ik geloof, ik geloof, ik geloof in jou en mij. (<http://www.youtube.com/watch?v=1YNW7KAIRfE>)

- NATIONALE HERDENKINGSTOCHT – De verteller vertelt: Een week later trekt ook de familie van Pels in het Achterhuis en even later komt er nog een achtste onderduiker bij: Fritz Pfeffer. Acht mensen dicht op elkaar in een benauwd achterhuis... (Live schakeling: We zien de acht onderduikers in het Achterhuis gespannen bij elkaar in een ruimte zitten. Luisterend naar de geluiden van beneden en buiten.) De onderduikers moeten 24 uur per dag binnen blijven. Als er beneden in het magazijn gewerkt wordt, moeten zij doodstil zijn. De spanning is ondraaglijk: elke dag zijn de onderduikers bang voor ontdekking.

10. WESTERKERK – Miep komt de Westerkerk in. Daar voegt een van haar helpers (Victor) zich bij haar. Hij zegt dat hij het meeste van Otto's lijstje heeft kunnen vinden. Miep zegt dat zij extra vlees heeft. Ze gaat, net als de helper in een van de kerkbanken zitten. Hier blijken, verdeeld over de kerk, ook twee andere helpers (Johannes en Bep) aanwezig. Ze zijn alleen. Bep zegt dat er bij haar bakker onderduikers opgepakt zijn. En op transport gezet naar concentratiekampen. Ze heeft geen brood voor Otto kunnen halen. Miep zegt dat ze er wel aan zullen komen. Ze zingt 'We zullen doorgaan' van Ramses Shaffy. Waarna de helpers Miep hun goederen voor de familie Frank geven en met haar meezingen.

We zullen doorgaan / Met de stootkracht / Van de milde kracht / Om door te gaan / In een sprakeloze nacht.

Intussen zien we de acht onderduikers met elkaar in een kleine ruimte zitten. Niet bewegend. Zwijgend. Wachtend. Anne schrijft in haar dagboek.

In de Westerkerk ontsteekt Miep acht waxinelichtjes, voor iedere onderduiker een. De helpers zingen tegen de wakkerende kaarslichtjes.

We zullen doorgaan / We zullen doorgaan / Tot we samen zijn.

(<http://www.youtube.com/watch?v=06N8tzTOWrw>)

De vier helpers lopen eendrachtig de Westerkerk uit, gaan dan ieder hun eigen weg.

- NATIONALE HERDENKINGSTOCHT – De verteller geeft aan dat de onderduikers hun lange dagen vullen met lezen en studeren. Overdag doen ze hun behoeftes op een emmer. De stank is ondraaglijk. En ramen kunnen nauwelijks open. Door de benauwdheid van de schuilplaats en de angst voor ontdekking is de spanning groot en zijn er vaak onderlinge ruzies.

11. HET ACHTERHUIS – De onderduikers zitten aan tafel. Ze eten er met elkaar. De sfeer is om te snijden. Dan zegt mevrouw van Pels dat ze minder vlees in haar soep heeft dat Edith. Onmiddellijk ontstaat er een venijnige dialoog aan tafel. Anne raakt er neerslachtig van. Ze zegt de volwassenen dat de oorlog buiten is, niet binnen. Als ze op haar donder krijgt voor haar grote mond, zingt ze wanhopig 'Ik ga

hiervoor staan' ('Laat mij in die waan') van Guus Meeuwis.

Ik denk nog steeds dat het kan / Iedereen naast elkaar / Soms droom ik ervan / Ik weet niet goed hoe het moet / De sleutel nog niet, hoe het werkt, wat het doet / Maar een rotsvast vertrouwen / Ik geloof dat het kan / Om bruggen te bouwen / Soms droom ik ervan. / Ik ga hiervoor staan. / Ik ga hiervoor staan.

(<http://www.youtube.com/watch?v=t9fzj6sTZDc>)

Anne krijgt met haar lied de onderduikers stil. Mevrouw van Pels en Edith leggen hun ruzie stilzwijgend bij.

- NATIONALE HERDENKINGSTOCHT – We zien de Nationale Herdenkingstocht de Prinsengracht op komen. De verteller vraagt verschillende deelnemers of zij erin vertrouwen dat we ooit met z'n allen in vrede samen kunnen leven. En hoe zij denken dat dit te bereiken is.

12. HET ACHTERHUIS – De onderduikers hebben zich verzameld rond Miep die een paar boodschappen neer zet. Ze wordt gelijk bevraagd over de situatie buiten. Miep vertelt dat veel van hun Joodse kennissen bij groepjes worden opgepakt. En naar Westerbork, het grote doorgangskamp in Drenthe, worden gebracht. Miep heeft iemand gesproken die uit Westerbork gevlucht is. Het moet er vreselijk zijn. En niemand weet wat er gebeurt met de joden die vanuit Westerbork per trein worden afgevoerd naar Oost-Europa. Het blijft stil. Dan verontschuldigt Miep zich. Ze moet weer naar beneden, voor haar afwezigheid opvalt. De onderduikers gaan weer hun eigen weg. Alleen Anne niet. Otto ziet het en vraagt hoe het met haar gaat. Anne veinst dat het prima gaat. Maar Otto heeft haar door en zingt 'Ik zie jou' van Claudia de Breij.

Waarna een gesterkte Anne, inmiddels geen kind meer, hetzelfde voor haar vader zingt.

Je denkt dat je niet mooi bent / En verstopt je gezicht / De littekens van vroeger / Wil je onttrekken aan het zicht / Je denkt als ik niet kijk / Dan kijkt er ook niemand naar mij / Wat ik niet onder ogen zie / Dat gaat vanzelf voorbij / Het is donker om je heen / En je knijpt je ogen dicht / Zo kun je zelf niet zien / Maar ik zie jou / Ik zie jou (<http://www.youtube.com/watch?v=CCQTsukFAfl>)

- NATIONALE HERDENKINGSTOCHT – Terwijl het nummer doorloopt, arriveert de herdenkingstocht nu bij het Anne Frank Huis. De vele rode fakkels zetten de kade voor het Anne Frank Huis in het licht. De blikken gericht op het Achterhuis.

De verteller geeft aan dat het 6 juni 1944 is. De onderduikers, zitten al bijna twee jaar opgesloten in het Achterhuis. Ze hebben er een radio waar, op momenten dat het kantoor gesloten is, zachtjes naar wordt geluisterd. Deze dag komt het verlossende bericht dat al tijden in de lucht hing: het is D-Day.

13. HET ACHTERHUIS – De onderduikers zitten rond de oude radio en luisteren naar Radio Oranje waarop het verlossende bericht te horen is: 'Troepen van het geallieerde expeditieleger zijn hedenmorgen geland op de Franse kust.' Ze zijn uit-zinnig van vreugde. De grote slag tegen de nazi's begonnen. De bevrijding is nabij. Miep, nog in jas, komt de trap op en deelt mee in de feestvreugde. Ze zingen de Nederlandse versie van 'In Nije Dei' van De Kast.

De nacht is voorbij, de zon is weer vrij om op te komen / Straks wordt het dag, de morgen te nabij om stil te staan / 't Leven was wrang, het wachten te lang, maar het tij keert weer / Wees maar niet bang, nooit meer bang, het hoeft niet meer / Er zal geen dag beginnen, dat ik niet bij jou ben / En geen uurwerk zal nog tikken zonder zin. (<http://www.youtube.com/watch?v=WO1wMNTwysE>)

- De verteller staat tussen de deelnemers van de herdenkingstocht en vertelt dat de opmars van de geallieerden langer duurde dan de onderduikers konden vermoeden. Te lang voor hen...

Het is 4 augustus 1944. Het is een warme, zonnige dag. Op het hoofdkwartier van de Sicherheitsdienst in Amsterdam komt 's morgens een telefonische tip binnen, een verrader heeft zich gemeld. De SD-er Julius Dettman die het telefoontje aanneemt geeft de dienstdoende SS-Oberscharführer Karl Silberbauer opdracht om naar de Prinsengracht te gaan. Hij krijgt vier Nederlandse nazi-vriendelijke politieagenten mee om hem te helpen.

We zien een Duitse overvalwagen de Prinsengracht op rijden en stoppen voor het Anne Frank Huis. SS-ers Karl Silberbauer en de Amsterdamse politieagenten springen eruit.

11B. HET ACHTERHUIS – Intussen werken de nietsvermoedende onderduikers in stilte aan hun dagelijkse bezigheden. Anne schrijft in haar dagboek en zingt hoopvol het eerste couplet van 'Ik ga hiervoor staan' ('Laat mij in die waan') van Guus Meeuwis.

Ik denk nog steeds dat het kan / Iedereen naast elkaar / Soms droom ik ervan / Ik weet niet goed hoe het moet / De sleutel nog niet, hoe het werkt, wat het doet / Maar een rotsvast vertrouwen / Ik geloof dat het kan / Om bruggen te bouwen / Soms droom ik ervan.

Het nummer wordt abrupt en ruw onderbroken als er ineens kabaal op de benedenverdieping klinkt. De onderduikers verstijven en raken in paniek als de draaikast wordt opengetrokken en gewapende militairen de trap op rennen.

14A. HET ACHTERHUIS - De onderduikers steken hun handen in de lucht en worden bijeen gedreven. Ze moeten hun waardevolle spullen inleveren. SS-er Karl Silberbauer pakt Anne's aktetas waar haar dagboekpapieren inzitten en schudt die leeg om daar die spullen in te stoppen. Anne's dagboekpapieren vallen op de houten vloer. Waarna de onderduikers naar beneden worden gedreven. In de chaos van het moment probeert de familie Frank dicht bij elkaar te blijven. Vervuld van angst zingt Anne, met haar vader, 'Laat me niet alleen' van Jacques Brel.

Laat me niet alleen / Toe vergeet de strijd / Toe vergeet de tijd / Laat me niet alleen / En die domme tijd / Vol van misverstand / Ach vergeet hem, want 't Was verspilde tijd / Hoe vaak hebben wij / Met een snijdend woord / Ons geluk vermoord / Kom dat is voorbij / Laat me niet alleen / Laat me niet alleen / Laat me niet alleen / Laat me niet alleen. (<http://www.youtube.com/watch?v=DWei7INXs40>)

14B. PRINSENGRACHT

De laatste klanken van het nummer sterven weg als de onderduikers, met helpers Johannes en Victor, live het Anne Frank Huis uit worden gedreven en de overvalwagen in worden gedwongen. Het zijk van de wagen wordt achter hen dichtgetrokken en het is de laatste keer dat we Anne en haar familie samen zien. De overvalwagen rijdt de Prinsengracht af en verdwijnt uit het zicht.

14C. HET ACHTERHUIS

Miep Gies komt nu met helpster Bep de Achterkamer in en vindt, te midden van de chaos, Anne's dagboeken.

- PRINSENGRACHT – Buiten het Anne Frank Huis schildert de verteller op ingehouden wijze hoe het verder ging met de onderduikers nadat zij gescheiden werden van hun helpers.

Beelden op de beeldschermen illustreren zijn verhaal.

De acht onderduikers worden gedeporteerd naar het vernietigingskamp Auschwitz-Birkenau in het bezette Polen. Na een verschrikkelijke treinreis van drie dagen kwamen ze in het midden van de nacht aan op het perron van Auschwitz-Birkenau. De mannen en vrouwen werden gescheiden van elkaar. Het was de laatste keer dat Otto Frank zijn vrouw en kinderen zag.

Hermann van Pels wordt vergast in Auschwitz. Zijn vrouw Auguste sterft op weg naar Theresienstadt.

In oktober 1944 worden Anne en Margot naar het concentratiekamp Bergen-Belsen in Duitsland gedeporteerd. Hun moeder Edith blijft achter in Auschwitz-Birkenau waar zij maanden later sterft aan uitputting, nog altijd op zoek naar haar dochters. In Bergen-Belsen sterft Margot in maart 1945 aan tyfus. Kort voor de bevrijding van het kamp Bergen-Belsen, sterft ook Anne ondervoed en uitgeput.

Peter en Otto zijn dan nog de enigen die van de acht onderduikers van het Achterhuis die zijn overgebleven. Drie dagen voor de bevrijding sterft Peter. Otto Frank blijft als enige achter.

15. PRINSENGRACHT - Otto Frank loopt nu een lege Prinsengracht op waar vlaggen hangen die de bevrijding illustreren. De verteller legt uit dat Otto op zijn terugreis uit Auschwitz heeft gehoord dat zijn vrouw Edith daar is gestorven. Hij weet echter niet of zijn dochters nog leven. Pas na twee maanden hoort hij dat zij dood zijn. Op de Rozenbrug ziet Miep Gies Otto aankomen. Ze zingt 'Een vriend zien huilen' van Herman van Veen.

Natuurlijk wordt alom gestreden / en zwijgt voor velen de muziek, / de tederheid is overleden / en de illusies zijn doodziek. / Natuurlijk laat zich alles kopen / voor wie er maar het meeste biedt / en worden bloemen stukgelopen / maar een vriend zien huilen... kan ik niet. (http://www.youtube.com/watch?v=Sl2hhV1Nz_E)

16. HET ACHTERHUIS - Otto loopt nu live het Achterhuis in. We volgen hem het gebouw in waar we het Achterhuis aantreffen zoals het nu is; alle kamers zijn leeg. Terwijl Otto het pand in loopt en door de lege kamers van het Achterhuis dwaalt, zingt hij 'Voorbij' van Marco Borsato & Do. Off-screen zingt Anne de partij van Do, als een echo die klinkt in het Achterhuis.

Door dit nummer zien we beelden van de deelnemers uit de herdenkingstocht, aan de overkant van het Anne Frank Huis, die foto's van vermoorde familieleden en onbekende slachtoffers van de sjoa voor zich houden. Gezichten uit miljoenen.

Waar ik ben / Daar ben jij / Je bent eigenlijk nooit weggeweest / Als een schaduw volg je mij / Door mijn huis / Door mijn hoofd / Ik zou vrij zijn / Maar dat ben ik niet / Het is wel over / Maar nog niet voorbij.

(<http://www.youtube.com/watch?v=Y3VVGDDQGIKk>)

Na het nummer komt Miep de ruimte in. De twee vrienden ontmoeten elkaar in stilte. Miep geeft Otto de dagboeken van Anne Frank.

- PRINSENGRACHT – De verteller staat tussen de deelnemers van de Nationale Herdenkingstocht met hun duizenden rode LED-fakkels. Hij sluit de uitzending af door het verhaal van Anne Frank naar het nu te trekken. Anne Frank werd een symbool voor de Jodenvervolgung en een gezin dat uiteengereten wordt door de extreme gevolgen van intolerantie. Haar dood, en dat van zes miljoen anderen, toont waartoe het 'wij tegen zij' denken kan leiden. De Holocaust begon met intolerantie, discriminatie en het aanwijzen van een zondebok. Toen waren het de Joden. Overall in de wereld zien we antisemitisme nu opnieuw de kop op steken. En ook andere groepen komen in de verdrukking.

Maar hoe verdraagzaam en principieel zijn wij zelf eigenlijk? Ken je de mensen over wie je oordeelt, of laat je je beïnvloeden door wat anderen je zeggen? Ben je iemand die bruggen slaat, of afbreekt? Kijk je naar de verschillen in de ander, of zoek je naar de overeenkomsten?

De verteller zegt vandaag een verbintenis aan te gaan naar iedereen hier, thuis en waar dan ook ter wereld. Iedereen kan deze verbintenis zelf maken. Via de NHT-app. Zijn verbintenis: "Ik, Jeroen Krabbe, kijk niet naar het verschil maar zoek de overeenkomst."

Na dit statement volgen de duizend deelnemers van de tocht hetzelfde voorbeeld door hun verbintenis uit te spreken. Daarbij schieten hun rode LED-fakkels massaal naar de nationale oranje kleur. De Prinsengracht kleurt ineens oranje. Onder in beeld rollen nu de verbintenissen die via de NHT-app worden gedaan. Uit alle delen van het land. "Ik, ..., kijk niet naar het verschil maar zoek de overeenkomst." We zien

individuele gezichten uit de Nationale Herdenkingstocht, van alle leeftijden, van alle culturen.

De verteller vraagt Nederland hun verbintenis te maken via de gratis NHT-app. Die actief blijft met inspirerende verbintenissen tot de volgende Nationale Herdenkingstocht.

Dan spreekt de actrice die Miep Gies speelde haar verbintenis uit. "Ik, Carice van Houten, kijk niet naar het verschil maar zoek de overeenkomst." Ze zet nu, met de deelnemers van de Nationale Herdenkingstocht, gezamenlijk een nummer in dat eerder gezongen werd door Anne Frank. Ze zingen 'Ik ga hiervoor staan' ('Laat mij in die waan') van Guus Meeuwis.

Ik denk nog steeds dat het kan / Iedereen naast elkaar / Soms droom ik ervan / Ik weet niet goed hoe het moet / De sleutel nog niet, hoe het werkt, wat het doet / Maar een rotsvast vertrouwen / Ik geloof dat het kan / Om bruggen te bouwen / Soms droom ik ervan. / Ik ga hiervoor staan. / Ik ga hiervoor staan.

EINDE.

